

Η ομιλία του Σεβασμιωτάτου στην εκδήλωση της Αλεξάνδρειας:

Τιμᾶ αὐριο ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς κοινούς τῆς ἀληθείας προμάχους, τοὺς τρεῖς κορυφαίους ιεράρχες καὶ πατέρες τῆς. Τιμᾶ καὶ ἡ Παιδεία μας τοὺς τρεῖς μεγίστους καὶ σοφοὺς διδασκάλους τῆς, τοὺς προστάτες καὶ τὰ πρότυπα μαθητῶν καὶ καθηγητῶν.

Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Παιδείας, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῶν τριῶν φωστήρων τῆς τρισηλίου Θεότητος, τιμᾶ καὶ ἡ τοπικὴ μας Ἐκκλησία ἐδῶ στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπως ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ ἐτῶν, τοὺς μαθητές καὶ τίς μαθήτριες πού διακρίθηκαν.

Σᾶς τιμᾶ ἀφενὸς γιὰ νὰ σᾶς ἐπιβραβεύσει γιὰ τοὺς κόπους καὶ τίς προσπάθειές σας πού καρποφόρησαν ἐξαιρετικά, ἀφετέρου γιὰ νὰ συμμετάσχει μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο στὴ χαρὰ σας γιὰ τὴν ἐπιτυχία σας, καὶ ἀκόμη γιὰ νὰ ἀποτελέσει ἡ δική σας ἐπιτυχία κίνητρο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους μαθητές καὶ μαθήτριες νὰ προσπαθήσουν καὶ ἐκεῖνοι, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν καὶ νὰ διακριθοῦν.

Εἶναι, ἀλήθεια, βέβαια ὅτι κάποιες νέες παιδαγωγικὲς ἀπόψεις ἀμφισβητοῦν τὴ σημασία τῆς διακρίσεως καὶ τῆς ἀριστείας μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι αὐτές ἐπιβαρύνουν καὶ πιέζουν τοὺς μαθητές, ἔτσι ὥστε κρίνεται σκόπιμη ἡ κατάργησή τους. Ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἐπιδίωξη τῆς διακρίσεως καὶ τῆς ἀριστείας δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι αὐτοσκοπὸς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἔτσι ὥστε μία ὁποιαδήποτε ἀποτυχία νὰ μπορεῖ, ἐνδεχομένως, νὰ δημιουργήσει ψυχολογικὴ πίεση. Δὲν νομίζω ὅμως ὅτι ὑπάρχει κανεὶς πού νὰ ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ μελέτη, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη προσπάθεια, δὲν χρειάζεται ἓνα κίνητρο. Χωρὶς κίνητρο, χωρὶς κάποιο στόχο ὁ κόπος καὶ ἡ προσπάθεια πού καλοῦνται νὰ καταβάλλουν οἱ μαθητές καὶ οἱ μαθήτριες γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς γνώσεως, ἀλλὰ καὶ ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος γιὰ ὁτιδήποτε ἐπιχειρεῖ, φαίνεται μάταιος καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον.

Δὲν θὰ πρέπει συγχρόνως νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἀριστείας μπορεῖ νὰ ἔχει ἐπιβαρυντικὲς συνέπειες, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ θιασῶτες αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, μόνο ὅταν ἡ μόρφωση καὶ ἡ γνώση δὲν συνοδεύονται καὶ ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς διαμορφώσεως μιᾶς ὑγιοῦς καὶ ἰσορροπημένης προσωπικότητος.

Καὶ στό σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει μεγάλη σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι ὡς προστάτες τῆς Παιδείας μας δὲν ἔχουν ὀριστεῖ κάποιες προσωπικότητες πού διακρίθηκαν ἀπλῶς καὶ μόνο στὴν ἐπιστήμη τους ἢ στὸν τομέα τῆς ἐνασχολήσεώς τους. Ἔχουν ὀριστεῖ οἱ τρεῖς κορυφαῖοι φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Γραμμάτων, οἱ ἅγιοι τρεῖς Ἱεράρχες, γιὰ τὸ ὀρθὸς συνδυασμὸς στὴ ζωὴ τους τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος καὶ τὴν κατάκτηση τῆς γνώσεως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κατάκτηση τῆς ἀρετῆς τοὺς καθιστᾷ ἄριστα παραδείγματα πρὸς μίμηση.

Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μαρτυρεῖ γιὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν του μαζί μὲ τὸν Μέγα Βασίλειο στὴν Ἀθήνα. «Δύο δρόμους γνωρίζαμε μόνο, ἐκεῖνον πού ὁδηγοῦσε στίς σπουδές μας καὶ ἐκεῖνον πού ὁδηγοῦσε στὴν Ἐκκλησία».

Τί δείχνει ἡ διαβεβαίωση αὐτή; Ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ νοῦ δὲν ἦταν μονομερὴς ἐπιδίωξη γιὰ τοὺς δύο νεαροὺς φοιτητές. Δὲν ἐπιδίωκαν ἀποκλειστικά καὶ μόνο τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀριστεία. Συγχρόνως πρὸς τὴ μελέτη τῶν μαθημάτων τους, ὁ ἅγιος Γρηγόριος καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐνδιαφερόταν καὶ γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς τους, γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ διπλὴ προσπάθεια ἔφερνε στὴν ψυχὴ τους τὴν ἰσορροπία καὶ τοὺς προφύλασσε ἀπὸ τὴ μονομερὴ ἐπιδίωξη τῆς διανοητικῆς ἐξελίξεως, πού, ὅπως ὀρθά γράφει ὁ Πλάτωνας, μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ πανουργία. «Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία οὐ σοφία φαίνεται».

Υπό τό πρίσμα αυτό προϋπόθεση γιά τή διάκριση εἶναι ἡ συνέπεια. Ἡ συνέπεια εἶναι τό μέτρο τῆς ἐπιτυχίας. Ἐάν ὁ καθένας φροντίζει νά εἶναι συνεπής στίς ὑποχρεώσεις του, συνεπής στή μελέτη του, συνεπής στή ζωή του, τότε ἔρχεται ἡ διάκριση. Καί ἐάν ἔρθει, τότε γνωρίζει πῶς νά τήν ἀντιμετωπίσει, πῶς νά τή διαχειρισθεῖ, ὥστε νά μήν ἀποκτήσει ὑπερβολική οἶηση καί αὐτοπεποίθηση νομίζοντας ὅτι εἶναι κάτι τό ἐξαιρετικό, τό μοναδικό καί ἀντιμετωπίζει τούς ἄλλους ἀφ' ὑψηλοῦ. Ἐάν πάλι δέν ἔρθει ἡ διάκριση, καί πάλι γνωρίζει πῶς νά ἀντιμετωπίσει καί αὐτή τήν κατάσταση. Διότι ἔχει τή συνείδησή του ἡσυχῇ, ἐπειδὴ ἔκανε ὅ,τι μπορούσε, ὅ,τι ἦταν δυνατόν, καί ἐπομένως γιά τά δικά του μέτρα καί τίς δικές του δυνατότητες διακρίθηκε.

Ἡ συνέπεια ὅμως ἀποτελεῖ τήν ἀσφαλῆ προϋπόθεση καί τῆς προόδου στήν ἀρετή καί τήν πνευματική ζωή. Διότι χωρίς συνέπεια ὑπάρχει ἀταξία, ὑπάρχει ἀκαταστασία στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, καί ἐπὶ τῆς ἀταξίας καί τῆς ἀκαταστασίας τίποτε δέν εἶναι δυνατόν νά οἰκοδομηθεῖ. Καί ἀκόμη ἐάν πρόσκαιρα οἰκοδομηθεῖ κάτι, πολύ σύντομα θά καταρρεύσει δημιουργώντας ἀπογοήτευση ὄχι μόνο σέ αὐτόν πού οἰκοδόμησε πάνω σέ σαθρά θεμέλια ἀλλά καί σέ ὅλους τούς ἄλλους γύρω του.

Γι' αὐτό, ἀγαπητά μου παιδιά, καλλιεργεῖστε τή συνέπεια στή ζωή σας, σέ ὅ,τι κάνετε, μιμούμενοι τό παράδειγμα τῶν ἁγίων τριῶν Ἱεραρχῶν, ὥστε νά συνεχίσετε νά διακρίνεσθε καί νά προοδεύετε, δίνοντας χαρά καί στούς γονεῖς καί στούς καθηγητές σας καί σέ ὅλους ὅσους ἀγαποῦν, καί ἀποτελώντας καί σεῖς μέ τή σειρά σας πρότυπα γιά τούς νεωτέρους.

Σᾶς συγχαίρω, λοιπόν, πατρικά καί εὐχομαι μέ πολλή ἀγάπη καί σέ σᾶς πού ἀριστεύσατε καί βραβεύεσθε σήμερα ἀλλά καί σέ ὅλους τούς μαθητές καί τίς μαθήτριες τῶν σχολείων μας καί τούς ἐκπαιδευτικούς μας νά ἔχετε τή χάρη καί τήν εὐλογία τῶν ἁγίων τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ἡ ομιλία του Σεβασμιωτάτου κατά τῆς θείας Λειτουργίας τῆς εορτῆς:

Ἐκατόν ἑβδομήντα πέντε χρόνια ἔχουν περάσει ἀπό τότε πού τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους καθιέρωσε τή σημερινή κοινή ἐορτή τῶν ἁγίων τριῶν Ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πού ὑπῆρχε ἤδη ἀπό τόν 11ο αἰῶνα στό ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας, ὡς ἐορτή τῶν Γραμμάτων καί τῆς Παιδείας καί τούς τρεῖς μεγάλους Πατέρες ὡς τούς προστάτες των.

Στή διάρκεια τῶν χρόνων πού πέρασαν καί ιδιαίτερα τίς τελευταῖες δεκαετίες ἡ συζήτηση γιά τό νόημα τῆς ἐορτῆς καί τόν ρόλο τῶν τριῶν ἁγίων πατέρων στήν ἑλληνική Παιδεία μετατράπηκε κάποιες φορές σέ πεδίο ἰδεολογικῶν ἀντιπαράθεσεων.

Καί ἐάν τόν 11ο αἰῶνα ὁ μητροπολίτης Εὐχαΐτων Ἰωάννης Μαυρόπουλος μέ τόν ὀρισμό αὐτῆς τῆς ἡμέρας ὡς κοινῆς ἐορτῆς τοὺς κατόρθωσε νά κατευνάσει τίς ἀντιθέσεις ἐκείνων πού ἔριζαν γιά τό ποιός ἀπό τοὺς τρεῖς πατέρες εἶναι πιό σημαντικός, στίς συζητήσεις αὐτές τό διακύβευμα εἶναι τό ἰδεολογικό ὑπόστρωμα τῆς ἐορτῆς του καί ἡ σκοπιμότητα πού αὐτή ἐξυπηρετεῖ.

Ὅμως μία ἐκ τοῦ σύνεγγυς προσέγγιση τῶν ἐπιχειρημάτων πού χρησιμοποιοῦν ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἐορτή τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὀρίσθηκε ὡς ἐορτή τῶν Γραμμάτων καί τῆς Παιδείας μέ σκοπό νά προσδώσει στήν ἑλληνική Παιδεία ἕνα χριστιανικό χαρακτήρα, καί κατά συνέπεια θεωροῦν τήν ἐορτή ὡς ὄχημα μιᾶς συγκεκριμένης ἰδεολογικῆς ἀντιλήψεως, αὐτῆς τοῦ ὀνομαζόμενου ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀποδεικνύει εὐκολα τίς προκαταλήψεις καί τίς ἰδεολογικές ἀγκυλώσεις αὐτῶν πού τά ὑποστηρίζουν.

Γιατί, ὅπως γιά τόν Ὅμηρο ἰσχύει ἀδιαμφισβήτητα ἡ ἄποψη τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδρινοῦ φιλολόγου Ἀριστάρχου «Ὅμηρον ἐξ Ὀμήρου σαφηνίζει», ὅτι δηλαδή ὀφείλουμε νά ἐρμηνεύουμε τόν Ὅμηρο μέ τή βοήθεια τοῦ ἴδιου τοῦ Ὀμήρου, τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τοὺς τρεῖς μεγάλους Ἱεράρχες, τήν καθοριστική συμβολή τῶν ὁποίων στήν ἐπωφελεῖ σύζευξη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καί πολιτισμοῦ

καί μέ τή χριστιανική πίστη καί θεολογία, δέν μπορεί νά κατανοήσει καί νά ἐκτιμήσει ὅποιος ἐπιλέγει καί ἀπομονώνει φράσεις ἀπό τό ἔργο τους γιά νά στηρίξει τίς προκατασκευασμένες ἀπόψεις τους ἀλλά δέν θαυμάζει στό σύνολό του τόν ὑπέροχο συνδυασμό τόν ὁποῖο ἐπέτυχαν οἱ τρεῖς αὐτοῖ σοφοί καί τολμηροί ἱεράρχες, μέ τίς προσωπικές τους ἐπιλογές, μέ τόν λόγο τους καί μέ τά ἔργα τους.

Πίστευαν στό ἑλληνικό πνεῦμα καί στά δημιουργήματά του, στή φιλοσοφία καί τή ρητορική. Καί αὐτά σπούδασαν γιά χρόνια στίς περίφημες σχολές τῆς ἐποχῆς τους, καί τά διδάγματά τους ἀξιοποίησαν γιά νά δώσουν στά ἔργα τους, ἔργα πού ἐξέφραζαν τήν πίστη καί τήν ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τήν κομψότητα τῆς ἀττικῆς ρητορικῆς καί τό ρυθμό τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ἄν διαφωνοῦσαν μέ τόν ἑλληνικό πολιτισμό, ἄν ἦταν ἀρνητικοί ἀπέναντί του, ὅπως κάποιοι ἰσχυρίζονται, δέν θά ἐρχόταν οἱ δύο Καππαδόκες μέχρι τήν Ἀθήνα γιά νά τόν σπουδάσουν, οὔτε θά μαθήτευαν δίπλα στόν μεγάλο εἰδωλολάτρη ρήτορα τόν Λιβάνιο, οὔτε θά διεκδικοῦσαν ἀπό τόν πρῶν συμφοιτητή τους καί μετέπειτα αὐτοκράτορα Ἰουλιανό τή δυνατότητα καί τῶν χριστιανῶν νά σπουδάζουν τήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία.

Ἄν οἱ τρεῖς ἱεράρχες ἦταν ἀρνητικοί ἀπέναντι στήν ἀρχαία ἑλληνική σοφία, εἶναι ἐντελῶς ἀβέβαιο τί θά εἶχε σωθεῖ μέχρι σήμερα ἀπό αὐτήν, ἐφόσον ἡ συνέχιση τῆς παραδόσεώς της ἐξασφαλίσθηκε γιατί οἱ τρεῖς αὐτοῖ κορυφαῖοι καί σοφοί ἱεράρχες δέν θεώρησαν ὅτι ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τή χριστιανική πίστη καί τῆς ἀπέδωσαν τή διαχρονική της ἀξία πού δέν ὀφείλεται στήν εἰδωλολατρικές ἀντιλήψεις τῶν δημιουργῶν της ἀλλά στήν καλλιέργεια τῶν ιδεῶν, τῶν ἀρχῶν καί τῶν ἀξιῶν πού ἐκφράζει, στήν πρωτοπορία τῆς σκέψεως καί στούς ἀνυπέρβλητους τρόπους ἐκφράσεως τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου πού καλλιέργησαν.

Ἐπομένως, ἡ ἐορτή τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν δέν ὑπηρετεῖ ἰδεολογίες ἀλλά δείχνει τήν ἀλήθεια τοῦ μηνύματος τῶν μεγάλων αὐτῶν πατέρων καί διδασκάλων. Δείχνει τήν ἀξία τῆς ἀληθινῆς σοφίας πού γνωρίζει νά ἐκτιμᾷ τή σοφία ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο καί δέν ἀπαγορεύει τήν προσέγγισή της, ὅπου καί ἐάν βρίσκεται, σέ ἀντίθεση μέ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι περιορίζουν τίς ἐπιλογές τους σέ ὅσες μόνο πού συμφωνοῦν μέ τή δική τους ἰδεολογία.

Οἱ τρεῖς ἱεράρχες ἦταν ἀληθινά ἐλεύθερα πνεύματα χωρίς ἰδεολογικές προκαταλήψεις καί ἀγκυλώσεις, διότι «οὗ τό πνεῦμα Κυρίου ἐκεῖ ἐλευθερία», καί γι' αὐτό ἀποτελοῦν μέχρι σήμερα πρότυπα διδασκάλων ἀλλά καί μαθητῶν· γι' αὐτό καί τιμῶνται καί θαυμάζονται καί συνεχίζουν νά ἐμπνέουν τούς ἀνθρώπους.

Ὅσοι προσπαθοῦν νά ὑποβαθμίσουν τήν ἀξία τους ὡς προτύπων καί προστατῶν τῆς Παιδείας ὑποβιβάζοντας τή σημασία καί τό νόημα τῆς ἐορτῆς τους, αὐταπατῶνται, γιατί τό ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι, ἄν καταργήσει κανεῖς τούς τρεῖς ἱεράρχες μέ ποιούς θά τοὺς ἀντικαταστήσει;

Ποιοί εἶναι αὐτοῖ πού μποροῦν νά δώσουν στά παιδιά μας ἀλλά καί στοὺς ἐκπαιδευτικούς μας, οἱ ὁποῖοι κάτω ἀπό ὄχι πάντοτε εὐκόλες συνθῆκες δίνουν τόν καθημερινό ἀγώνα γιά τή μόρφωση καί τήν παιδεία, δίνουν τόν ἀγώνα γιά νά δημιουργήσουν χαρακτῆρες καί προσωπικότητες ἱκανές νά ἀνταπεξέλθουν στίς αὐξημένες ἀνάγκες τοῦ σύγχρονου κόσμου μας;

Ποιοί εἶναι αὐτοῖ πού μποροῦν νά ἀποτελέσουν πρότυπα σοφίας, δράσεως καί ἀρετῆς πού ἀντέχουν στόν χρόνο καί εἶναι ἱκανά νά ἐμπνεύσουν μαθητές καί ἐκπαιδευτικούς;

Γι' αὐτό ἅς ἀφήσουμε τίς ὁποιες τυχόν προκαταλήψεις καί ἅς στραφοῦμε στοὺς ἐορταζομένους προστάτες τῶν Γραμμάτων καί τῆς Παιδείας μας, τοὺς τρεῖς ἱεράρχες, καί ἅς ἐπιδιώξουμε νά ἀναβαπτίσουμε τήν Παιδεία μας στό πνεῦμα τους, γιά νά γίνει μία παιδεία κοινωνική, ἀλληλέγγυα, μία παιδεία ἀληθινή, μία παιδεία πού εὐχόμεθα καί θέλουμε νά ἀπολαμβάνουν τά παιδιά μας.